

2000-YILLAR AMERIKA KAMPUS ROMANLARINING TASNIFI

Kamola Alimova,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada kampus romanlariga ta'rif berish bilan bir qatorda, uning etimologiyasi va rivojlanish omillari ham yoritiladi. Maqola kampus romanlarini o'rganish borasida samarali ijod qilgan xorijiy adabiyotshunos va mualliflarning tanqidiy va tahliliy asarlarini ham sanab o'tadi va bu sohaning alohida janr sifatida tan olinishiga alohida hissa qo'shgan olimlarning nomlariga alohida urg'u berib o'tadi. Tadqiqot uchun qo'llanilgan asosiy metodlar, jumladan biografik, madaniy-tarixiy, ijtimoiy va strukturaviy usullar haqida ham izchil tushunchalar beriladi. Maqolada 2000-2023 yillar oralig'ida asosan amerikalik mualliflar tomonidan yozilgan 76 ta kampus romani yozuvchilarning jinsi va asar bosh qahramonlarining akademik mavqei bo'yicha tizimli tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: kampus romani, metodlar, janr, biografik, ijtimoiy.

КЛАССИФИКАЦИЯ АМЕРИКАНСКИХ КАМПУСНЫХ РОМАНОВ 2000-Х ГОДОВ

Алимова Камола,

Старший преподаватель Узбекского государственного университета мировых языков

Аннотация. Помимо определения кампусного романа, в статье кратко рассматриваются его этимология и факторы развития. В статье также перечислены критически-аналитические работы зарубежных литературоведов и авторов, добившихся успехов в изучении академического романа, выделены имена ученых, внесших особый вклад в признание этой области как самостоятельного жанра. Дается целостное представление об основных методах исследования, включая биографический, культурно-исторический, социальный и структурный методы. В статье систематически анализируются 76 студенческих романов, написанных американскими авторами в период с 2000 по 2023 год, в зависимости от пола авторов и академического статуса главных героев.

Ключевые слова: кампусный роман, методы, жанр, биографический, социальный.

CLASSIFICATION OF AMERICAN CAMPUS NOVELS OF THE 2000

Alimova Kamola,

Senior teacher of Uzbekistan State University of World Languages

Abstract. In addition to defining the campus novel, the article briefly covers its etymology and developmental factors. The article also lists the critical and analytical works of foreign literary scholars and authors who have achieved success in the study of academic novel, and highlights the names of scientists who have made a special contribution to the recognition of this field as an independent genre. A holistic view of the main research methods is given, including biographical, cultural-historical, social and structural methods. The article systematically analyzes 76 student novels written primarily by American authors between 2000 and 2023, according to the gender of the authors and the academic status of the protagonists.

Keywords: campus novel, methods, genre, biographic, social.

Kirish. Kampus romanining mustaqil janr sifatida shakllanishiga 1960-yillarda universitet ta'limining kengayishi ta'sir ko'rsatdi. Aholining turli ijtimoiy, xususan o'rta va quyi qatlamlari ham universitetlarda o'qish imkoniyatiga birmuncha ega bo'ldilar. Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda universitetlar soni tez sur'atlar bilan o'sib bordi. Bu kengayish urushdan qaytgan ijodkor yozuvchilarga ushbu universitetlarga ishga kirish imkoniyatini yaratdi. Gumanitar va ijtimoiy fanlar fakultetlarida ish o'rnlari talaygina edi va ularning o'quv dasturlarida ijodiy yozish fani ham mavjud edi. Natijada, an'anaviy adabiyot fani bilan bir qatorda ijodiy yozish fanini o'qitish uchun tajribali yozuvchilar yollandi. Universitetda dars berish, o'zining qulay sharoitlari va barqaror daromad manbai sifatida yozuvchilar uchun muqobil kasbga aylandi. Bundan tashqari, yozuvchilar o'z asarlarini yaratish uchun barqaror

moliyaviy daromadga ega bo'lish bilan bir qatorda, o'z atroflaridagi prototip qahramonlar dunyosida yashayotganlarini angladilar. Yozuvchilar faoliyat olib borgan "kampus" deb atalmish bu kichik, yopiq dunyo, umum dunyoning mikrokosmosi edi va bu ularga o'z qahramonlarini yaratish va bu sohada ijod qilish uchun qulay zamin yaratdi.

Garchi bu janr 20-asr o'rtalaridan boshlangan deya e'tirof etilsada, ingliz kampus romanlari XIX asrning o'zidayoq paydo bo'lganligi ham ayrim adiblar tomonidan ta'kidlanadi. Xususan, Shoualter shunday yozadi: "Entoni Trolloping «Barchester Towers» (1857) nomli satirk she'ri, garchand u chekka qishloqdagi ingliz ruhoniylarining yevangelist islohotlariga qarshi tortishuvi haqida bo'lsa ham, akademik adabiyotning ajoyib namunasi. Trolloping munozarali, bizga zamonaviy ziyolilar: dotsentlar, dekanlar va provostlarni eslatadi". Shoualter yana qo'shimcha qiladi: "19-asrning eng oliy kampus romani, Jorj Eliotning "Middlemarch" (1872) bo'lib qolmoqda va Eliotning bosh qahramoni janob Kasaubon g'alati pedagog sifatida g'aybatlanadi".

Tadqiqot metodlari. Kampus romani hozirgi kunga qadar zamonaviy romanchilikning mustaqil janri bo'lib, unga bag'ishlangan jiddiy tahlil va tanqidlarga ega. Kampus romaniga oid dastlabki tadqiqotlar orasida J. Lionsning "Amerikadagi kollej" romani (1962) va Mortimer R. Proktorning "Ingliz universiteti romani" (1957) nomlarini qayd etish mumkin. Ian Karterning "Ancient Cultures of Conceit: Urushdan keyingi yillarda Britaniya universiteti fantastikasi (1990) kampus asarlariga oid yana bir muhim tanqidiy asardir. Biroq, Eleyn Shoualterning "Fakultet minoralari: Akademik roman va uning kamchiliklari" (2005) asari akademik romanlarning juda to'liq va izchil tadqiqotlaridan biri hisoblanadi.

Shuningdek rus olimasi O. Y. Antsyferovanning «Universitet romani: janrning hayoti va qonunlari» (Университетский роман: жизнь и законы жанра), «Universitet romani: janr nomenklaturasining paradokslari» (Университетский роман: парадоксы жанровой номенклатуры), «Amerika universiteti romani: ijtimoiy-madaniy kontekst va stereotiplarni yengish» (Американский университетский роман: социокультурный контекст и преодоление стереотипов) kabi maqolalari kampus adabiyotini tahlil qilishda muhim manbalardan biri hisoblanadi.

Adabiyotshunoslikda talaygina o'rganish metodlari bo'lib, ulardan keng tarqalganlaridan biri biografik metoddir. Ushbu usul yozuvchining tarjimai holi va uning yaratgan adabiy asar xususiyatlari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlaydi. Muallifning tarjimai holi, shaxsiyati uning ijodi bilan uzviy bog'langan. Kampus romanlarini tahlil qilishda bu metod muhim o'rin tutadi. Yuqorida qayd qilib o'tilganidek, kampus romanlarining aksariyat mualliflari yozuvchilik bilan bir qatorda universitet yoki kollejlarda ham dars beradilar yoki universitet bitiruvchilari hisoblanadilar. Misol tariqasida taniqli ingliz yozuvchisi Devid Lodjni olsak, u bir qancha romanlar muallifi va Buker mukofoti sovrindori bo'lish bilan bir qatorda, Birmingem universitetining faxriy professori ham hisoblanadi. Shuningdek u Amerikaning Kaliforniya va Angliyadagi Ist Angliya universitetlarida ham ijodiy yozish fanidan dars bergan. Vladimir Nabokov, taniqli rus-amerika yozuvchisi ham Kornel universitetida uzoq yillar mobaynida rus adabiyotidan dars bergan. Uning mashhur "Pnin" (1957) romanidagi professor Timofey Pavlovich Pnin timsolida muallif o'z hayotini qisman tasvirlagan. Yoki "Educated" (2018) "Ziyoli" romani muallifi Tara Vestoverni olsak, bir qator nufuzli mukofotlar sovrindori, amerikalik yosh yozuvchi ayol bu taniqli asarida o'z hayotini memuar shaklida to'laqonli yoritgan.

Kampus romanlari bir qator boshqa janr modifikatsiyalari jumladan, filologik roman, ta'lim romani, sinov romani, memuar romani, ijtimoiy-psixologik roman va detektiv roman kabi sub-janrlarda namoyon bo'ladi. Masalan, Filipp Rotning «Inson zoti» romani oilaviy roman, sinov romani, memuar romani, ijtimoiy-psixologik roman va boshqa janr modifikatsiyalarining uyg'unligi. Donna Tarttning «Maxfiy tarix» (The Secret History, 1993) romani filologik roman, tarbiyaviy hamda psixologik kabi janrlarni aks ettiradi. Jeffri Eugenidesning "Nikoh syujeti" romani (Marriage Plot, 2001) ta'lim romani, ijtimoiy-psixologik roman, sayohat romani va boshqalarning xususiyatlarini o'z ichiga oladi.

Natijalar va muhokama. Yuqorida sanab o'tilgan metodlarni uyg'unlashtirgan holda postmodernizm davri romanlari tahlil qilindi. Mazkur tahlil 2000 yillarda nashr etilgan amerikalik yozuvchilar romanlari namunasi olib borildi. Unda asosiy e'tibor asarning bosh qahramoni kim ekanligiga qaratildi. Shuningdek, yozuvchilarning qaysi jins vakili ekanligi ham inobatga olindi. Quyidagi jadval bu izlanishlarni o'z ichiga jamlaydi.

#	Yil	Asar muallifi	Asar nomi	Bosh qahramoni
1.	2000	Denino, Kae (ayol)	<i>Glow</i>	Talaba
2.	2000	Hughes, Althea Christina (ayol)	<i>Walking the Line</i>	Talaba
3.	2000	Goldstein, Rebecca (ayol)	<i>Properties of Light</i>	O'qituvchi
4.	2000	Hill, Gerri (ayol)	<i>One Summer Night</i>	O'qituvchi
5.	2000	Medwed, Mameve (ayol)	<i>Host Family</i>	Chet ellik talabalarni qabul qilgan oila
6.	2000	Prose, Francine (ayol)	<i>Blue Angel</i>	O'qituvchi
7.	2000	Dieker, Lawrence, Jr.	<i>Law Student</i>	Bitiruvchi talaba
8.	2000	Jackson, Carl Romeo	<i>Mistrustful</i>	Talaba
9.	2000	Perrotta, Tom	<i>Joe College</i>	Talaba
10.	2000	Brothers, William P.	<i>The Sabbatical</i>	O'qituvchi
11.	2000	Damrosch, David	<i>Meetings of the Mind</i>	O'qituvchi
12.	2000	Hill, Christopher	<i>Virtual Morality</i>	O'qituvchi
13.	2000	Johnson, Denis	<i>The Name of the World</i>	O'qituvchi
14.	2000	Roth, Philip	<i>The Human Stain</i>	O'qituvchi
15.	2000	Tarloff, Erik	<i>The Man Who Wrote the Book</i>	O'qituvchi
15.	2001	Brown, Amanda (ayol)	<i>Legally Blonde</i>	Bitiruvchi talaba
17.	2001	Brownrigg, Sylvia (ayol)	<i>Pages for You</i>	Talaba
18.	2001	Feldhahn, Shaunti (ayol)	<i>The Veritas Conflict</i>	Talaba
19.	2001	Everett, Percival	<i>Erasure</i>	O'qituvchi
20.	2001	Anderson, Walter	<i>Pledge Brothers</i>	Talaba
21.	2001	Kidd, Chip	<i>Cheese Monkeys: A Novel in Two Semesters</i>	Talaba
22.	2001	Adams, Hazard	<i>Home</i>	O'qituvchi
23.	2001	Brookhouse, Christopher	<i>A Selfish Woman</i>	O'qituvchi

O'tkazilgan tadqiqotda mazkur 76 ta romanning bosh qahramonlari ham ko'rib chiqildi. Unga ko'ra bosh qahramon timsolida o'qituvchi obrazining namoyon bo'lishi 39 ta roman misolida kuzatiladi va shubhasiz, yetakchi pog'onani egallaydi. Shuningdek, talaba obrazi ham 25 ta romanda bosh qahramon timsolida gavdalanadi. Undan keyingi o'rinlarda universitet rahbarlari va universitet hayoti bilan bevosita

bog'liq bo'lgan boshqa obrazlarni ko'rish mumkin. Demak, kampus romanlari mualliflari voqealar rivojining markazida o'qituvchilarning aks ettirilishiga alohida e'tibor bilan yondashadilar. Bunday yondashuvni aksariyat kampus yozuvchilarining oliygohlarda ta'lim berishlari bilan ham izohlash mumkin. Shu sababli kelgusi tadqiqotlarda yozuvchilarning nafaqat jinsi, shuningdek ularning kasblarini ham tahlil qilish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xulosa. Kampus romani yoki akademik roman Showalter ta'riflaganidek zamonaviy badiiy adabiyotning kichik, ammo taniqli kichik janridir va unga bag'ishlangan kichik tanqidga ega [2005]. U tegishli mamlakatning madaniy kelib chiqishiga qarab turlicha rivojlangan. Bu shuni anglatadiki, kampus romani yangi janr sifatida Evropada (bu holatda, Angliyada), Amerikada yoki dunyoning boshqa joylarida turli sabablarga ko'ra paydo bo'lgan va turli ta'sirlar - madaniy, siyosiy, estetik yoki shaxsiy - har qanday romanda va ayniqsa, kampus adabiyoti sohasida bir-biriga aralashib ketadi [Rossen, 1993].

Kampus romani tashqi va ichki siyosat va ta'lim muammolari bilan bog'liq masalalarni muhokama qilish uchun intellektual maydon yaratish zarurati bilan bog'liq holda vujudga kelgan hamda mualliflarning kasbiy faoliyati bilan ham bevosita bog'liq edi. Akademik romanning badiiy maydoni ham torlik, ham yopiqlik, ham kenglik xususiyatlariga ega bo'lib, unda universitet dunyoning mikromodeli sifatida gavdalanishi mumkin. Kampus (talabalar shaharchasi) romanning asosiy, lekin majburiy emas, o'rni bo'lib, maxsus tashkil etilgan akademik makon sifatida tasvirlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Анцыферова О.Ю. Американский университетский роман: социокультурный контекст и преодоление стереотипов // Американский ежегодник 2007. 2009. С. 190-216.
2. Анцыферова О.Ю. Университетский роман: жизнь и законы жанра // Вопросы литературы. 2008. № 4. С. 264-295.
3. Анцыферова О.Ю. Университетский роман: парадоксы жанровой номенклатуры // Вестник Ивановского Государственного Университета. 2010. № 1(10). С. 3-8.
4. Rossen, Janice. The University in Modern Fiction: When Power is Academic. Houndmills, Basingstoke, Hampshire, London: The Macmillan Press LTD, 1993.
5. Roth P. The Human Stain. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2000. 352 p.
6. Showalter, E. (2005). Faculty Towers: The Academic Novel and its Discontents. Oxford : Oxford University Press, 166 p.
7. Atoyeva M. F., Zoirov S. X., Patinov J. R., Xoshimov T. F. Elektromagnit